МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ

СИНТАГМИ СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ : ПРОЛЕГОМЕНИ ПРАВОВОЇ ІННОВАТИКИ

до 80-річчя від дня народження

доктора юридичних наук, професора Юрія Миколайовича Оборотова

матеріали

всеукраїнської науково-практичної конференції

14 вересня 2026 року

Одеса

2026

УДК 340
DOI: https://doi.org/10.32837/11300.33882

Матеріали подано в авторській редакції

Синтагми сучасної юриспруденції: пролегомени правової інноватики (до 80-річчя від дня народж. д.ю.н., проф. Ю. М. Оборотова) : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 14 верес. 2026 р.). Одеса : НУ «ОЮА», 2026. 290 с. URL: https://doi.org/10.32837/11300.33882

Матеріали конференції, вміщені у цьому збірнику, відображають прагнення представників української правничої науки осмислити методологічне значення наукової спадщини Ю. М. Оборотова та розглянути актуальні проблеми розвитку сучасної юриспруденції. У працях авторів досліджуються питання методології юридичної науки, традиційні та інноваційні напрями розвитку права, трансформація держави, зміна правової реальності під впливом глобалізаційних, інтеграційних, інформаційних і технологічних процесів.

Окрему увагу приділено проблемам цифровізації права, ролі штучного інтелекту у трансформації юридичної діяльності, зміні форм правового регулювання, розвитку правової системи в умовах європейської інтеграції, а також переосмисленню фундаментальних категорій загальної теорії права та держави.

Фляжнікова Ярослава Василівна

Комунальний заклад вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського» докторка філософії у галузі права, доцентка кафедри соціально-економічних дисциплін

DOI: https://doi.org/10.32837/11300.33954

СІМЕЙНІ ЦІННОСТІ ТА ЇХ ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ: ВЗАЄМОДІЯ ПРАВА, КУЛЬТУРИ І СУСПІЛЬСТВА

У сучасному філософсько-правовому осмисленні суспільства людина посідає центральне місце як найвища соціальна цінність. Водночас визнання людської гідності, життя, свободи та особистої недоторканності основоположними цінностями визначає зміст і спрямованість права. Право покликане не лише врегульовувати суспільні відносини, а передусім забезпечувати умови для вільного та гідного розвитку особистості, захисту її прав, свобод та законних інтересів.

Саме в сім'ї формуються базові уявлення про добро й справедливість, взаємоповагу, відповідальність, свободу та гідність. Тому сімейні цінності мають не лише моральне та культурне, а й правове значення, оскільки закріплені у нормах сімейного законодавства, визначають характер сімейних правовідносин та спрямовують державу на захист сім'ї, дитинства, материнства і батьківства.

Відповідно до статті 24 Конституції України громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом [1, ст. 24]. У цьому контексті доцільно відзначити, що правова рівність сприяє утвердженню в сім'ї таких цінностей, як взаємна повага, партнерство, гідність та рівноправність. Водночас це свідчить про взаємодію права та суспільства, оскільки правові норми не лише відображають сформовані суспільні цінності, а й впливають на їх подальший розвиток і трансформацію.

До того ж шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки і чоловіка. Кожен із подружжя має рівні права і обов'язки у шлюбі та сім'ї [1, ст. 51]. Вільна згода жінки і чоловіка на укладення шлюбу відображає цінність особистої свободи та вільного волевиявлення, тоді як рівність прав і обов'язків подружжя є правовою

основою побудови сімейних відносин на засадах взаємоповаги та відповідальності.

При цьому сім'я є первинним та основним осередком суспільства [2, ст. 3]. Саме в межах сім'ї формуються та передаються моральні й культурні цінності, моделі поведінки, що впливають на розвиток суспільства в цілому.

Важливим у цьому контексті є те, що держава охороняє сім'ю, дитинство, материнство, батьківство, створює умови для зміцнення сім'ї [2, ст. 5]. Відтак сімейні цінності набувають правового виміру, оскільки їх охорона, збереження та розвиток забезпечуються системою державних правових і соціальних гарантій.

Міжнародні стандарти у сфері прав людини також формують сучасне розуміння правового значення сімейних цінностей. Зокрема, Загальна декларація прав людини гарантує захист від безпідставного втручання у приватне і сімейне життя та закріплює право на шлюб і сім'ю на засадах свободи та рівності [3, ст. 12, 16]. Аналогічні гарантії передбачені Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, яка гарантує право кожного на повагу до його приватного і сімейного життя, а також право чоловіка і жінки, які досягли шлюбного віку, на шлюб і створення сім'ї згідно з національним законодавством, що регулює здійснення цього права [4, ст. 8, 12]. Таким чином, у міжнародно-правовому вимірі сімейні цінності не можуть розглядатися виключно як традиційні моральні чи культурні орієнтири, оскільки їх правове значення безпосередньо пов'язується із забезпеченням людської гідності, свободи, рівності та права на повагу до сімейного життя.

Водночас взаємодія права, культури і суспільства є складним процесом взаємного формування цінностей, норм та моделей суспільної поведінки. Право не існує відокремлено від культурного та соціального середовища, оскільки його зміст значною мірою відображає сформовані в суспільстві уявлення про справедливість, свободу, гідність та відповідальність. Водночас культура, закріплюючи моральні традиції, світоглядні орієнтири та ціннісні установки, впливає на сприйняття права і рівень його авторитету в суспільстві.

Суспільство, у свою чергу, не лише формує культурні та правові норми, а й забезпечує їх практичне втілення через звичайну поведінку людини. У цьому взаємозв'язку право виступає не лише регулятором суспільних відносин, а й засобом утвердження фундаментальних цінностей, тоді як культура надає правовим нормам ціннісного та світоглядного змісту. Саме тому ефективність реалізації правових норм значною мірою залежить від їх відповідності культурному розвитку суспільства.

Разом із тим взаємодія права, культури й суспільства у сфері сімейних відносин супроводжується певними суперечностями. Соціальні трансформації, зумовлені, зокрема, умовами воєнного стану, впливають на характер сімейних відносин та можуть змінювати мотиваційні й ціннісні орієнтири їх учасників. У деяких випадках сімейні правовідносини можуть використовуватися не лише для реалізації особистих і сімейних цінностей, а й з прагматичною чи корисливою метою. В таких випадках подружжя цілком очікувано забуває про такі риси як чесність, повага, доброта та щирість по відношенню один до одного. Внаслідок чого між подружжям трапляються конфлікти, які унеможливлюють подальше збереження сім'ї з усіма наслідками, в тому числі виникає питання щодо розподілу майна [5, С. 57]. У цьому аспекті важливо відзначити, що право впливає на поведінку учасників сімейних правовідносин, але саме по собі правове регулювання не гарантує наявності у них таких основоположних цінностей, як любов, довіра, повага та взаємна відповідальність. Саме тому належне функціонування сім'ї потребує не лише правових гарантій, а й відповідного культурного та ціннісного підґрунтя. Відтак свобода вибору особою власної поведінки у сім'ї має важливе значення для забезпечення належної взаємодії права, культури і суспільства.

Право є фактором, що реально забезпечує форми, види і межі реалізації людиною свободи. Тому свобода стає сутністю права, але свобода не будь-яка, а певним чином визначена і забезпечена. Та свобода, яка складається з можливості робити все, що забажається, є ілюзією свободи, свавілля. Справжня свобода пов'язана з необхідністю та об'єктивними законами розвитку

суспільства, а тому реалізується відповідно до цих законів. Право можна назвати тим простором – соціальним, духовним, політичним тощо, в якому людина реалізує свою свободу, не порушуючи свободи інших суб'єктів суспільного життя [6, С. 35].

У підсумку важливо відзначити, що правове значення сімейних цінностей визначається передусім їх орієнтацією на людину як найвищу соціальну цінність у суспільстві. Сім'я при цьому постає не лише як соціальний і культурний осередок, а й як простір, у якому безпосередньо реалізуються та набувають практичного змісту фундаментальні права і свободи людини. Відтак взаємодія права, культури й суспільства є важливим чинником формування та розвитку сімейних цінностей. Право встановлює необхідні межі свободи, гарантує рівність і захищає гідність кожного члена сім'ї, тоді як культура та суспільство формують ціннісне підґрунтя для реалізації відповідних правових норм. Саме в такому взаємозв'язку право, культура і суспільство створюють необхідну ціннісно-правову основу для утвердження сім'ї як простору реалізації людської гідності, свободи, рівності та взаємної відповідальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України.* 1996. № 30. Ст. 141.

2. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 № 2947-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text (дата звернення: 03.09.2026).

3. Загальна декларація прав людини : Декларація; ООН від 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_015 (дата звернення: 04.09.2026).

4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) : Конвенція; Рада Європи від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_004 (дата звернення: 04.09.2026).

5. Фляжнікова Я. В., Остафійчук Л. А. Кому дістанеться майно? Цивільно-правовий аналіз кейсів між подружжям після розлучення. *Часопис цивілістики.* 2025. №58. С. 57–63.

6. Клімова Г. П. Свобода як цінність правової культури. *Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід :* зб. тез ІІІ Міжнар. наук.-практ. конф. (13–14 трав. 2021 р., м. Тернопіль). Тернопіль : Вектор, 2021. С. 32–36.

Ключові слова: право, культура, суспільство, сім'я, сімейні цінності, свобода, рівність, відповідальність.

Key words: law, culture, society, family, family values, freedom, equality, responsibility.

Щенсна Ірина Олександрівна

адвокат Адвокатського бюро «Іванченко та партнери»

DOI: https://doi.org/10.32837/11300.33955

ПРАВОВА КУЛЬТУРА ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Традиційна теорія щодо правової культури, у тому варіанті, який склався у вітчизняній і зарубіжній юриспруденції протягом другої ХХ ст., побудована навколо кількох стійких характеристик: знання права, ціннісного ставлення до нього, усвідомлення власних прав і обов'язків та здатності до правомірної поведінки. Ця модель є описово точною для правових культур, у яких правова поведінка особи переважно пов'язана з усвідомленими, відносно рідкісними актами взаємодії з правом – укладанням договору, зверненням до органів влади, участю у судовому провадженні. Вона, однак, виявляється методологічно недостатньою тоді, коли особа щодня вчиняє сотні дій, що мають потенційне юридичне значення – не усвідомлюючи при цьому, що діє у правовому полі. Саме така ситуація є типовою для інформаційного суспільства, де правова поведінка дедалі частіше здійснюється не як спеціально прийняте правове рішення, а як частина рутинної цифрової комунікації. Сучасні науковці влучно зазначають, що інформатизація поглиблює демократизацію суспільства, посилює активність та впливовість інститутів громадянського суспільства,

Тіхонов Анатолій Миколайович
ПРАВОВІ МЕЖІ ДЕРЖАВНОГО ВТРУЧАННЯ У ФУНКЦІОНУВАННЯ КРИТИЧНИХ ЦИФРОВИХ МЕРЕЖ 242
СЕКЦІЯ 4. ЮРИСПРУДЕНЦІЯ У МІЖДИСЦИПЛІНАРНОМУ ПРОСТОРІ: МОВА, КУЛЬТУРА, СУСПІЛЬСТВО. 249
Смазнова Ірина Сергіївна
МОВА, ВЛАДА ТА КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ В ЦИФРОВИХ МЕДІА: ВИКЛИКИ ДЛЯ ПРАВОВОЇ ІННОВАТИКИ..... 249
Крижановська Тетяна Олександрівна
НОВЕ ТА ІННОВАЦІЙНЕ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ВИМІР ПРАВОВОЇ ІННОВАТИКИ 253
Сумарокова Людмила Миколаївна
ПРО РОЗУМІННЯ РАЦІОНАЛЬНОСТІ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ 257
Кравченко Сергій Петрович
МІЖ АВТОРОМ І АЛГОРИТМОМ: ЮРИДИЧНИЙ ТЕКСТ ЯК ПРОСТІР НОВОЇ СИНТАГМИ ПРАВА 262
Попелюк Вадим Павлович
МОВА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА ЯК СПОСІБ ЮРИДИЧНОГО ОСМИСЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ РЕАЛЬНОСТІ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ 270
Фляжнікова Ярослава Василівна
СІМЕЙНІ ЦІННОСТІ ТА ЇХ ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ: ВЗАЄМОДІЯ ПРАВА, КУЛЬТУРИ І СУСПІЛЬСТВА 275
Щенсна Ірина Олександрівна
ПРАВОВА КУЛЬТУРА ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА.....279